

eksporten til U. S. A. kan dette skadedyr få skæbnesvangre følger! Kartoffelålen findes som bekendt også i de fleste egne af Danmark, og selvom den hidtil kun er fundet i småhaver, så er det ingenlunde udelukket, at dens tilstedeværelse kan stille os over for vanskelige problemer i fremtiden.

Idet jeg vender tilbage til vort hjemlige Coloradobille-problem, skal jeg udtale som min mening, at vi bør vise den største agtpågivenhed og bestræbe os på ved gennemført markinspektion at lokalisere angrebene så tidligt som muligt, således at virksomme midler straks kan bringes til anvendelse. Vi må ikke opgive håbet om at standse angrebene i opløbet. Når man har set, hvor energisk de sønderjydske konsulenter tog sig af sagen i år, og hvor forstående landmændene var, så tror jeg, at man har lov til at nære de bedste forhåbninger for fremtiden.

Landbrugsstatistikken og dens betydning som grundlag for en belysning af landbrugets stilling.

Af fuldmægtig i Det statistiske Departement *Peter Døssing*.

Vi bringer her fuldmægtig *P. Døssings* afsluttende artikel om landbrugsstatistikken. Den omhandler de økonomiske forhold og viser, hvorledes man ad statistisk vej kan beregne — og i nogen grad forudberegne — landbrugets økonomiske stilling. De foregående 2 artikler fandtes i hæfterne 9 og 10.

Landbrugets økonomi.

Undersøgelserne vedrørende landbrugets driftsforhold er som bekendt her i landet ligesom i en række andre lande henlagt til en særlig institution: Det landøkonomiske Driftsbureau, som for hvert driftsår udsender en meget detailleret og indgående redegørelse for undersøgelseernes resultater.

For imidlertid ikke helt at forbigå dette meget vigtige spørgsmål bringer de landbrugsstatistiske meddelelser i et særligt afsnit hovedresultaterne af driftsbureauets undersø-

gelses. Disse undersøgelser koncentrerer sig som bekendt navnlig om en opgørelse af nettoudbyttet, d. v. s. det beløb, driften afkaster til forrentning af den i landbruget anbragte kapital. For herudover at belyse størrelsen af landbrugerens samlede indtægt, d. v. s. såvel arbejds- som kapitalindtægt, foretager Det statistiske Departement med udgangspunkt i driftsbureauets regnskabsresultater nogle særlige beregninger, der fremtræder som en à jour-føring af en undersøgelse, som professor *Jørgen Pedersen* tidligere har gennemført vedrørende bevægelserne i gennemsnitsindtægterne for landbrug af forskellig størrelse. Nedenfor gengives de landbrugsstatistiske meddelelsers oversigt over resultaterne af disse beregninger.

Gennemsnitlig nettoindtægt i kr. pr. ejendom.

Driftsår	Ejendomme under 10 ha	Ejendomme på 10—50 ha	Ejendomme på 50 ha og derover
1947/48	4 038	6 317	12 457
1946/47	3 958	6 507	14 202
1945/46	3 052	5 467	12 691
1944/45	3 378	6 551	19 816
1943/44	3 424	6 739	22 111
1942/43	2 776	5 233	18 056
1941/42	2 301	4 264	13 611
1940/41	2 384	5 042	16 833
1939/40	1 633	2 842	7 681
1937/38—1938/39 gnstl. ..	1 480	2 426	4 952

Ved at tage hensyn til stigningen i leveomkostningerne når departementet til, at landbrugets realindtægt fra før krigen til 1947/48 er steget med 65 pct. for småbrugere, 55 pct. for de middelstore og 50 pct. for de største brug.

Landbrugets gæld.

I 1937 foretog Det statistiske Departement en meget dybtgående og detaljeret specialundersøgelse af landbrugets gældsforhold. Undersøgelsernes resultater er offentliggjort i et særligt hæfte: »Landbrugets Gældsforhold 1937« (Statistiske meddelelser 4. række, 105. bind, 4. hæfte). For de senere år foreligger ingen tilsvarende undersøgelser, men på grundlag

af kredit- og pengeinstitutternes regnskaber og en række andre kilder har departementet kunnet foretage årlige opgørelser over landbrugets samlede prioritetsgæld og dens fordeling efter långivere, ligesom Det landøkonomiske Driftsbureaus undersøgelser gør det muligt i hovedtræk at følge bevægelserne i den løse gæld.

I »Landbrugsstatistik 1947« er disse opgørelser over gældens nettoforskydninger suppleret med nogle beregninger over de forskydninger i gældsmassen, der i form af gældsindfrielse og bruttogældsstiftelse ligger bag ved nettobevægelserne. For bruttogældsstiftelsens vedkommende er det endvidere beregnet, i hvilket omfang gældsoptagelsen har fundet sted i eller uden forbindelse med ejendomsoverdragelse, og ved at sammenstille gældsstiftelsen uden for ejendomsoverdragelse med landbrugets investeringer har man søgt at belyse, i hvilken udstrækning den nystiftede gæld modsvares af en forøgelse af produktionsapparatets reelle værdi.

Hovedresultatet af disse undersøgelser er, at landbrugets investeringer i hvert af årene 1937—1945 var ca. 100 mill. kr. større end bruttogældsstiftelsen uden for ejendomsoverdragelse, medens investeringen i gennemsnit for de to efterkrigsår 1945—1947 har været ca. 185 mill. kr. mindre end den gennemsnitlige årlige bruttogældsstiftelse uden for ejendomsoverdragelse. En ret dybtgående økonomisk konsolidering i årene under og umiddelbart før krigen er med andre ord efter krigen afløst af en kraftig tendens i retning af voksende gældsbyrde.

De samlede forskydninger i prioritetsgældsmassen i løbet af tiåret 1937—1947 fremgår af følgende opstilling.

Den løse gæld har efter Departementets beregninger udgjort stort set det samme i 1945 som i 1937, nemlig ca. 300 mill. kr., men fra 1945 til 1947 er der sket en forøgelse til ca. 450 mill. kr.

Den samlede gæld er med andre ord forøget fra ca. 4425 mill. kr. i 1937 til ca. 4950 mill. kr. 1947. Af den samlede gældsforøgelse på ca. 525 mill. kr. er ca. 480 mill. kr. kommet til i årene 1945—1947.

	Mill. kr.	Mill. kr.
Samlet prioritetsgæld 1937		4 125
Bruttogældsstiftelse 1937—1947:		
i forbindelse med ejendomsoverdragelse ..	815	
uden for ejendomsoverdragelse	1 554	
ialt	2 369	
Gældsindfrielse 1937—1947	1 996	
Prioritetsgældens nettoforøgelse		373
Samlet prioritetsgæld 1947		4 498
Heraf gæld til:		
Kreditforeninger		2 485
Hypotekforeninger		50
Sparekasser		672
Banker		95
Staten		349
Andre		847

Landbrugets organisationer og andelsselskaber.

I et særligt afsnit giver de landbrugsstatistiske meddelelser en række tabellariske oversigter til belysning af landbrugets faglige og erhvervsmæssige organisationer. Der sondres mellem foreninger til fremme af landbruget i almindelighed (herunder bl. a. landbo- og husmandsforeninger), arbejdsgiver- og fagforeninger, avls- og kontrolforeninger samt de egentlige andelsorganisationer, delt i produktions- og salgsforeninger og indkøbsforeninger. Der redegøres for sammenslutningernes antal og medlemstal, og for andelsvirksomhedernes vedkommende anføres endvidere tal til belysning af omsætningens størrelse såvel i mængde som værdi. Hvad avls- og kontrolforeningerne angår gives endvidere oplysning om antallet af de forskellige husdyr, der omfattes af foreningerne.

Af pladshensyn vil det være umuligt her at komme ind på blot en summarisk gengivelse af den talmæssige redegørelse, som de landbrugsstatistiske meddelelser giver om de mange foreningers og organisationers forskelligartede virksomhed. Interesserede må herom henvises til selve hæfterne.

Omsætningen af landbrugsejendomme.

Statistikken vedrørende ejendomssalg, der hviler på indberetninger fra tinglysningskontorerne til Statens Ligningsdirektorat, omfatter samtlige omsatte land- og byejendomme. Her skal imidlertid kun omtales salgsstatistikken vedrørende landbrugsejendomme.

Statistikken er ret detaljeret. Der redegøres for salgenes antal og de solgte ejendommers hartkornstilliggende og samlede salgssum, fordelt på fast ejendom og løsøre inden for enkelte brugsstørrelser, angivet ved hartkornet som inddelingsgrundlag. Der sondres endvidere mellem forskellige arter af omsætning, såsom salg i almindelig fri handel, familiesalg, tvangssalg og magelæg m. v. Ligeledes behandles omsætningen af statshusmandsbrug for sig.

Iøvrigt koncentrerer statistikken sig i det væsentlige om den almindelige frie omsætning, som dels omfatter det største antal salg og dels giver det bedste billede af pris- og prioritetsforholdene, således som de bestemmes af de vekslende konjunkturer.

Prisbevægelserne måles ved at sætte købesummerne i forhold til de solgte ejendommers hartkornstilliggende og sammenligne år for år eller kvartal for kvartal de således fremkomne tal for købesum pr. td. hartkorn. Den forudsætning, man herved går ud fra om hartkornet som udtryk for en fast og uforanderlig reel værdienhed, holder naturligvis ikke stik over lange tidsrum. F. eks. ville en sammenligning mellem købesummen pr. td. hartkorn i nutiden og på det tidspunkt, da salgsstatistikken begyndte for omtrent 100 år siden, give udtryk ikke blot for den prisstigning, der i mellemtiden har fundet sted, men tillige for den meget betydelige vækst i kapitaludstyret pr. td. hartkorn.

På grund af dette forhold er det undertiden kritiseret, at Det statistiske Departement vedblivende anvender det i de fleste henseender forældede hartkornsbegreb som grundlag for prisbevægelserne. Det må imidlertid fremhæves, at en sammenligning af købesummerne pr. td. hartkorn inden for så forholdsvis begrænsede tidsrum, hvor sådan sammenlig-

ning kan have væsentlig praktisk interesse, normalt ikke forstyrres nævneværdigt af de omtalte ændringer i kapitaludstyret pr. td. hartkorn.

Foruden for købesummernes størrelse redegøres der i salgsstatistikken også for, hvorledes købesummerne er fordelt på kontant udbetaling, overtagne prioriteter, nystiftede sælgerprioriteter og andre former for vederlag, og i tilslutning hertil opgøres ejendommenes samlede behæftelse efter salget. Til vejledning for vurderingsmyndighederne foretages der endvidere sammenligninger mellem købesummerne for jord og bygninger og vurderingen til ejendomsskyld. Endelig har man siden 1942 foretaget regelmæssige opgørelser over, hvor stor en del af de i fri handel solgte landbrugsejendomme, der er overtaget af landmænd og hvor mange af ikke-landmænd, ligesom pris- og prioritetsforholdene er belyst særskilt for disse to kategorier af ejendomme.

I nedenstående oversigt anføres for landbrugsejendomme, der er solgt i almindelig fri handel, salgsstatistikens hovedresultater for årene 1939—1947.

Salg af bebyggede landbrugsejendomme i almindelig fri handel.

	Antal salg		Samlet købesum pr. td. hartkorn		Heraf købesum for løsøre	
	Huse med $\frac{1}{4}$ -1 td. hrtk.	Gårde med 1-12 td. hrtk.	Huse med $\frac{1}{4}$ -1 td. hrtk. kr.	Gårde med 1-12 td. hrtk. kr.	Huse med $\frac{1}{4}$ -1 td. hrtk. kr.	Gårde med 1-12 td. hrtk. kr.
1948	4 273	3 230	60 820	30 394	21 821	10 639
1947	5 075	3 867	55 219	28 515	20 838	11 012
1946	4 486	3 400	51 937	27 071	21 132	11 167
1945	2 868	2 081	53 659	28 227	23 434	12 767
1944	2 966	2 146	51 736	27 628	22 808	12 515
1943	3 012	2 000	45 244	24 576	18 321	10 449
1942	3 171	2 189	40 684	23 073	14 925	9 273
1941	2 892	2 055	38 605	20 659	14 371	7 993
1940	2 918	2 443	35 504	18 292	12 530	6 464
1939	2 414	1 854	30 039	15 512	8 672	4 592

For ejendomme, der sælges i almindelig fri handel, foretages der foruden årlige også kvartalsvise opgørelser. Resultaterne af disse opgørelser meddeles i Statistiske Efterretninger.

Foruden alle de foran omhandlede emner vedrørende det egentlige landbrug indeholder de landbrugsstatistiske meddelelsers tekstafdeling som nævnt også nogle afsnit til belysning af forholdene inden for de beslægtede erhvervsgrene: gartneri og erhvervsfrugtavl, skovbrug, biavl og pelsdyravl, ligesom udbyttet af vildt er forholdsvis detaljeret belyst.

Hæfterne indeholder endvidere et omfattende tabelbilag, hvori der med hensyn til de vigtigste emner såsom arbejdskraften, landbrugsarealet, høsten, husdyrholdet og ejendomsomsætningen redegøres for forholdene i de enkelte amtsråds-kredse.

b. Landbrugets stilling belyst gennem statistikken.

Den foranstående gennemgang af den danske landbrugsstatistik turde formentlig have vist, at alle vigtige sider af landbrugets virksomhed hver for sig foreligger statistisk belyst. Det spørgsmål står nu tilbage, om det er muligt at sammenfatte de statistiske brudstykker til større helheder, som kan give et mere koncentreret totalindtryk af landbrugets stilling bedømt ud fra det ene eller andet synspunkt. Vender man sig straks til det punkt, som er det centrale i landbruget som i al anden privat erhvervsvirksomhed, nemlig spørgsmålet om erhvervets økonomiske udbytte, får spørgsmålet følgende konkrete formulering: *Har man i de foreliggende statistiske oplysninger et materiale, som er tilstrækkeligt fyldestgørende til at belyse de forskellige faktorer, som bestemmer det samlede økonomiske resultat? Dette spørgsmål må i det store og hele besvares bekræftende.*

To ting er afgørende for det økonomiske udbyttes størrelse, nemlig produktionsværdien og summen af de omkostninger, der medgår til at frembringe produktionsværdien. Men både produktionsværdien og omkostningssummen er sammensatte kategorier, der først kan opdeles på enkelte indtægts- og udgiftsposter, som dernæst hver især kan opspaltes i et mængde- og et priselement. For at bestemme produktionsværdien må man med andre ord kende de producerede mængder af alle de varer, landbruget frembringer til salg eller

eget konsum, samt de priser, erhvervet har kunnet opnå for disse varer, og for at bestemme omkostningssummen må man kende mængden af de varer og tjenesteydelser, erhvervet har modtaget udefra til brug for produktionens frembringelse, samt de priser, der har måttet betales for de enkelte varer og tjenesteydelser.

Betragter man i første omgang landbruget som indbegrebet af alle de produktionsfaktorer, der direkte bidrager til produktionsresultatets fremkomst, med andre ord således, at den lejede arbejdskraft regnes med til landbruget, skal lønningsudgifterne til den lejede arbejdskraft ikke medtages i omkostningssummen. Man kan derfor foreløbigt ganske kort bestemme værdien af landbrugets produktive virksomhed som forskellen mellem landbrugsproduktionens totale værdi og værdien af de rå- og hjælpestoffer, erhvervet har måttet skaffe sig udefra — enten ved import eller ved køb fra andre erhverv. Under rå- og hjælpestoffer skal da ikke blot medtages varer i fysisk forstand, men også visse personlige tjenesteydelser som dyrlægehjælp o. lign. samt elektricitet, forsikringer m. v.

Den nævnte forskel mellem den totale produktionsværdi og værdien af rå- og hjælpestoffer er, hvad man i nationalindkomst-beregningerne betegner som bruttonationalproduktet, eller måske rettere landbrugets del af bruttonationalproduktet. Dette begreb er med andre ord udtryk for den samlede værdiskabelse, der skyldes landbrugets produktive virksomhed, idet der ved landbruget som nævnt forstås alle i erhvervet direkte samvirkende produktionsfaktorer, såvel driftsherre og driftsleder som arbejdskraft og kapital i videre forstand.

Vender vi herefter tilbage til spørgsmålet om, hvilke muligheder statistikken indeholder for at bestemme de to elementer i bruttonationalproduktet, nemlig den totale produktionsværdi og værdien af rå- og hjælpestoffer, stiller sagen sig på følgende måde. Hvad produktionsværdien angår, er det i de foregående afsnit omtalt, at såvel salget og hjemmekonsumet af vegetabiliske produkter som produktionen af ani-

malske landbrugsvarer foreligger i enkeltheder statistisk belyst. Vi har endvidere i prisstatistikken et fyldigt overblik over, hvilke priser landbruget har modtaget for hver af de enkelte varer, og den samlede produktionsværdi fremkommer da ganske enkelt ved, at man multiplicerer mængder og priser med hinanden og sammenlægger resultaterne for de enkelte produkter.

Værdien af udefra indkøbte rå- og hjælpestoffer kan beregnes på samme måde. Man må med andre ord opgøre mængden af indkøbt kunstgødning, mængden af indkøbte olieker og af importeret korn, og herefter multipliceres disse mængder med de priser, som landbruget har købt dem til. Også værdien af indkøbt elektricitet, olie og andre brændselsstoffer, kemikalier, bindegarn og alle andre rå- og hjælpestoffer, som landbruget anvender uden selv at have frembragt dem, skal opgøres og lægges til værdien af kunstgødning og importerede foderstoffer, før man når til den samlede værdi af rå- og hjælpestoffer. Nogle enkelte af disse poster kan endnu kun opgøres med en vis usikkerhed, men da de kun betyder forholdsvis lidt, bliver usikkerheden på den samlede beregnede værdi af rå- og hjælpestoffer ikke af nævneværdig betydning.

Landbrugets bruttonationalprodukt er foran foreløbigt defineret som forskellen mellem erhvervets totale produktionsværdi og værdien af udefra tilførte rå- og hjælpestoffer, og produktionsværdien er opgjort som værdien af alle de varer, erhvervet har frembragt til salg eller eget konsum.

Under normale forhold, hvor produktionsapparatet er nogenlunde uændret fra år til år, vil denne definition for alle praktiske formål være fyldestgørende. Men under forhold, som dem landbruget for tiden arbejder under, må der gøres en modifikation med hensyn til kapitalforbrug og kapitaldannelse. Hvis der i totalproduktionsværdien indgår et kapitalforbrug, således som tilfældet f. eks. er, når en stærk besætningsnedskæring, fremkaldt af en nedgang i høstudbyttet, resulterer i en ekstraordinær stor kødproduktion, så vil det naturligvis ikke være rigtigt at betragte værdien af dette kapitalforbrug som en værdi, der er frembragt af landbruget

i løbet af den periode, hvor kapitalforbruget har fundet sted. Der er jo ikke sket en værdiforøgelse, men kun en værditransformering, idet reelle kapitalværdier er afhændet mod likvide penge og altså i virkeligheden kun er ombyttet med abstrakte fordringsrettigheder.

Til trods for denne ombytnings ydre lighed med den ombytning, der sker, når den egentlige produktion omsættes i penge, er det vigtigt at slå fast, at kapitalforbruget skal fradrages totalproduktionsværdien, før vi kan nå til et beløb, der giver et rent udtryk for bruttonationalproduktet. På samme måde må man, når produktionen af færdigvarer ledsages af kapitaldannelse, hvilket f. eks. er tilfældet, når besættningerne genopbygges, lægge værdien af denne kapitaldannelse til værdien af færdigvareproduktionen, før vi kan nå til det beløb, der angiver bruttonationalproduktet.

Nationalindkomstberegningerne og nationalbudgetopstillingerne har til formål at give et overblik over værdien af hele samfundets produktive virksomhed, og det, som i denne henseende i første række har interesse, er bruttonationalproduktet. Når man er interesseret i at belyse stillingen for enkelte erhverv, kan det derimod være gavnligt at gå nogle skridt videre.

Bruttonationalproduktet er jo et udtryk for, hvor stor en værdi alle de i erhvervet direkte samarbejdende produktionsfaktorer har frembragt, men en dyberegående analyse må sigte videre, nemlig til en belysning af, hvor stor en del af denne værdi, der medgår til dækning af produktionsapparatets afskrivning og vedligeholdelse, og hvor stor en del af restbeløbet, der må tilregnes hver især af produktionsfaktorerne, altså driftsherren, driftslederen, arbejdskraften og kapitalen, det sidste opfattet i betydningen privatkapital som værdien af de ejendomsrettigheder, pante- og fordringsrettigheder, der til enhver tid er knyttet til erhvervets reelle kapitalværdier. Endvidere må det også opgøres, hvor meget af bruttonationalproduktet, der tilfalder det offentlige i form af ejendoms-skatte.

Hvad der kræves til dækning af produktionsapparatets

amortisation og vedligeholdelse kan bestemmes med ret god sikkerhed ud fra landbrugsregnskaberne og statistikken over landbrugets investeringer. Når det beløb, der bliver til rest af bruttonationalproduktet, efter at vedligeholdelse og amortisation er fradraget, skal deles som foran omtalt, er det såvidt ses nødvendigt at opgøre ejendomsskatterne og værdien af driftsledernes og arbejdskraftens indsats ad direkte vej og derefter bestemme afkastet til driftsherren og kapitalen residualt, d. v. s. som den resterende del.

Ejendomsskatternes størrelse kan opgøres direkte med ret stor sikkerhed, og det volder heller ikke større vanskeligheder at beregne værdien af driftsledernes og arbejdskraftens indsats. Som tidligere nævnt opgør statistikken nu landbrugets arbejdskraft specificeret efter ansættelsesforholdets og beskæftigelsens art, og i den løbende lønstatistik belyses gennemsnitslønningerne for hver især af de således opgjorte grupper af medhjælpere. Man kender med andre ord både arbejdskraftens mængde og dens pris. Det samlede arbejdsvederlag kan derfor forholdsvis simpelt opgøres. Også antallet af driftsledere, såvel selvstændige som ansatte, fremgår af arbejdskraftstatistikken, og lønstatistikken viser de ansatte driftslederes lønninger. Tilregner man de selvstændige driftsledere samme gennemsnitsløn som de ansatte, vil det ses, at også værdien af driftsledernes indsats kan opgøres med god nøjagtighed.

Trækker man fra bruttonationalproduktets værdi ejendomsskatterne samt arbejdskraftens og driftsledernes vederlag, når man som allerede nævnt til det beløb, der tilfalder kapitalen og driftsherrene i forening som kapitalrente og driftsherregævinst. Begrebsmæssigt svarer denne størrelse til det regnskabsmæssige nettoudbytte, der på samme måde som i landbrugsregnskaberne kan sættes i forhold til landbrugskapitalens værdi, hvorved forrentningsprocenten fremkommer.

Også landbrugskapitalens størrelse kan opgøres over den officielle statistik. Den bogførte værdi fremkommer, når man til ejendommenes vurderingssum lægger værdien af besætning og inventar, således som denne værdi opgøres ved for-

mueansættelsen til skat. Handelsværdien kan opgøres over ejendomssalgene, der giver oplysning både om de solgte ejendomes salgsværdi og om deres officielt ansatte vurderingssum. Overfører man forholdet mellem disse størrelser på samtlige landbrugsejendomes vurderingssum, når man til et beløb, der med visse mindre modifikationer svarer til ejendommenes handelsværdi. Modifikationerne har relation til det forhold, at ejendomme, der faktisk går i handelen, ofte har et noget andet udstyr med driftskapital — især besætninger — end de ejendomme, der ikke faktisk omsættes.

Det beløb, der efter den foran omtalte fremgangsmåde bliver til rest som afkast til kapitalen og til driftsherrerne, kan — om man vil — yderligere deles i kapitalrente og driftsherregævinst. Delingen må foretages på den måde, at der af det samlede beløb tilregnes kapitalen almindelig markedsrente, hvorefter det eventuelt overskydende beløb bliver driftsherregævinst.

Den deling af landbrugets bruttonationalprodukt, der foran er beskrevet, er en rent funktionel fordeling. Det har imidlertid mindst lige så stor betydning at opgøre, hvor stor en del af bruttonationalproduktet, der ialt tilfalder de selvstændige landbrugere, både som arbejds- og driftslederløn, som kapitalrente og som driftsherregævinst. Det er dette samlede indtægtsbeløb, der i al sin håndgribelighed siger mest om landbrugets økonomiske stilling sammenlignet med andre erhverv, og bedømmelsen af et erhvervs økonomiske stilling må jo til syvende og sidst komme til at bero på en sammenligning mellem de indtægtsmuligheder, der frembyder sig i dette og andre erhverv.

Man kan opgøre denne samlede indtægt ved fra bruttonationalproduktet at trække aflønningen til lejede arbejdere og driftsledere samt ejendomsskatter, udgifter til produktionsapparatets vedligeholdelse og amortisation og renter af lånt kapital. Det er tidligere omtalt, at det ingen vanskeligheder volder at opgøre lønudgiften til arbejdere og driftsledere, og at ejendomsskatternes størrelse ligeledes fremgår direkte af den officielle statistik. Ligeledes kan det som nævnt beregnes,

hvad der kræves til amortisation og vedligeholdelse, og endelig kan udgiften til renter af lånt kapital beregnes på grundlag af statistikken over landbrugets gæld.

Det har undertiden nok så stor interesse at vide, hvorledes den økonomiske stilling i den nærmeste fremtid vil blive, som at vide, hvorledes den i øjeblikket er eller tidligere har været. Også i denne retning åbner statistikken visse muligheder. Principielt må man benytte samme tekniske fremgangsmåde, når det drejer sig om at forudsige, hvorledes den økonomiske stilling i fremtiden vil blive, som når det skal opgøres, hvorledes stillingen er eller har været; men naturligvis vil beregningerne i det første tilfælde være behæftet med en særlig usikkerhed, som bunder i det mindre nøjagtige kendskab til fremtidens produktions- og prisforhold end til fortidens. Begrænser man sig til at forudberegne stillingen inden for så korte tidsrum, at produktionsmulighederne, råstofftilførslerne og prisforholdene nogenlunde kan overskues, er det på den anden side muligt at angive tendensen i udviklingen med temmelig god sikkerhed.

I efterfølgende oversigt er anført resultaterne af en forudberegning af landbrugets økonomiske stilling i kalenderåret 1949 sammenholdt med en opgørelse over stillingen, som den kan beregnes at have været i 1948. Opgørelsen af landbrugets bruttonationalprodukt hviler på undersøgelserne i Danmarks nationalbudget, medens bruttonationalproduktets fordeling på produktionsfaktorer m. v. er beregnet til nærværende artikel i overensstemmelse med de foran skitserede fremgangsmåder.

Beregnet i forhold til den investerede kapital (d. v. s. gennemsnittet af de sidste 20 års handelsværdi) ville forrentningsprocenten i 1948 udgøre 5,3 og i 1949 8,1.

Nogle vil måske på forhånd mene, at en sådan beregning af forrentningsprocenten må blive af forholdsvis tilfældig og usikker karakter. En beregning, som Det statistiske Departement i løbet af sommeren har afsluttet, og som omfatter alle årene 1935—1948, viser imidlertid, at ingen af de på den her omhandlede måde beregnede forrentningsprocenter afviger mere end 2 promille fra de resultater, man kommer til, når

Landbrugets bruttonationalprodukt og dets fordeling.

	1948	1949
1. Landbrugskapitalens handelsværdi mill. kr.	13 900	14 300
2. Produktionsværdi	— 3 555	4 140
3. Værdi af rå- og hjælpestoffer	— 520	765
4. = 2. ÷ 3. Bruttonationalproduktet ...	— 3 035	3 375
5. Produktionsapparatets afskrivning og vedligeholdelse	— 405	430
6. = 4. ÷ 5. Nettonationalproduktet ¹⁾ ...	— 2 630	2 945
Heraf medgår til:		
7. Ejendomsskatter	— 135	150
8. Udgifter til folkehold	— 870	860
9. Vederlag for familiens arbejde og driftsledelse	— 1 080	1 090
10. = 6. ÷ (7.—9.) Til rest til kapitalens forrentning:		
absolut beløb	— 545	845
i pct. af kapitalens handelsværdi	pct. 3,9	5,9
11. Renter af lånt kapital	mill. kr. 210	220
12. = 10. ÷ 11. Til rest til forrentning af egen kapital	— 335	625
13. 9. + 12. Landbrugernes samlede indtægt af landbruget	— 1 415	1 715

kalenderårets forrentningsprocent beregnes med udgangspunkt i de af Det landøkonomiske Driftsbureau for det foregående regnskabsår opgjorte driftsregnskabsresultater. En så stor afvigelse forekom yderligere kun i 3 af samtlige 14 år, og i 2 af tilfældene fremkom en del af afvigelsen ved decimalafrounding. Disse resultater turde tages som bevis for, at en beregning af det samlede landbrugs driftsresultat på statistisk grundlag er fuldt ud forsvarlig.

Normal markedsrente af egenkapitalen kan for 1948 beregnes at udgøre ca. 375 mill. kr. og for 1949 ca. 425 mill. kr. Landbruget skulle herefter i 1948 have opnået noget mindre end normal forrentning af kapitalen og synes i 1949 ud over normal forrentning at kunne indtjene en egentlig driftsherre-

¹⁾ Begrebet svarer til det regnskabsmæssige udtryk: samfundsmæssigt udbytte.

gevinst på ca. 200 mill. kr. Dette resultat fremkommer, når landbrugskapitalens handelsværdi lægges til grund for udregningen af den egenkapital, hvoraf den normale markedsrente beregnes. Strengt taget burde den investerede kapital lægges til grund. Når handelsværdien er benyttet, er det for at være på den sikre side med hensyn til beregningsresultatet.

Tallene for 1949 må naturligvis — som allerede omtalt — være behæftet med en betydelig usikkerhed, men der kan ikke være tvivl om, at de giver et troværdigt billede af *tendensen* i udviklingen fra det foregående år.

Som det ses, vedrører de foranstående beregninger de samme problemer som Det landøkonomiske Driftsbureaus undersøgelser over landbrugets driftsforhold, men dette er selvfølgelig ikke ensbetydende med, at disse undersøgelser uden videre kan erstattes med statistiske beregninger, lige så lidt som regnskabsundersøgelser på noget tidspunkt har kunnet overflødiggøre statistikken. Den rigdom af detaljer vedrørende driftsforholdene, som regnskaberne belyser, vil inden for de praktiske mulighedsrammer aldrig kunne klarlægges af statistikken, og omvendt varetager statistikken en række opgaver, som enten falder uden for regnskabsføringens område, eller i hvert fald ikke kan løses ad regnskabsvejen med samme hurtighed og sikkerhed som ved hjælp af statistikken.

Men også inden for de områder, hvor opgaverne er fælles, kan statistikken og regnskabsundersøgelserne på værdifuld måde supplere hinanden, og det vil stedse være en forudsætning for opnåelsen af de bedst mulige resultater, at det hidtidige frugtbare samarbejde mellem de to undersøgelsesområder videreføres og udbygges.
